

PRILOGA O KULTURI BIVANJA

MLADINA

BIVANJE

INTERVJU - MAJA IVANIČ: *Kdo se boji arhitekturnega natečaja?*

SLAMA: *Gradbeni material prihodnosti* | **NEW YORK:** *Slovenska čipka v restavraciji*

ZUNANJE OGLAŠEVANJE: *Prek meja dobrega okusa* | **KNJIGA:** *Kruh moj vsakdanji*

» KDO SE BOJI NATEČAJA? «

Maja Ivanič, predsednica Društva arhitektov Ljubljana

Piše: Urša Marn

Veliki sprejemni dvorani Cankarjevega doma so že sedmič zapored razstavljeni sadovi dela slovenskih arhitektov. Arhitektura inventura 2012–14 ni samo priložnost za seznanitev z najboljšim, kar so arhitekti ustvarili v zadnjih dveh letih, ampak tudi za kritičen pogled na razmere, v katerih ustvarjajo. »V zadnjih dveh letih se v arhitekturni stroki ni prav nič spremenilo na bolje. Nasprotno. Prostorsko zakonodaja so še dodatno 'zmrcvarili' parcialni interesi sektorjev in lobijev,« pravi predsednica Društva arhitektov Ljubljana Maja Ivanič.

Kako bi ocenili snovanje slovenskih arhitektov v zadnjih dveh letih? Se je kakovostna raven v povprečju znižala?

► Kakovost na Inventuri razstavljenih arhitekturnih projektov se je v zadnjih dveh letih zvišala. To opažajo stroka, mediji in tudi širša javnost. Arhitektura je v krizi, ki jo je prizadela – gre za 70-odstotno zmanjšanje naročil in s tem sorazmeren upad plačil –, hkrati doživela strokovno katarzo. Kriza ima torej tudi

pozitivne učinke, je neke vrste sito ali filter, ki prepušča boljše projekte. Ustavila je celo vrsto megalomanskih in nepotrebnih projektov in posegov v prostor, v glavnem mestu in po drugih slovenskih mestih, krajih in vaseh. Arhitekti in investitorji smo prisiljeni v racionalnejše in treznejše razmišljanje, ukvarjanje s fascinacijo in obliko je neetično in nestrokovno. Kakovost narašča tudi z novimi generacijami arhitektov, ki prihajajo z ljubljanske fakultete za arhitekturo. Šola od Plečnika vseskozi ohranja tradicijo spoštovanja in razumevanja lokalnega konteksta, na katerem gradi inovativne postopke. Kako vrhunski smo, še posebej glede na razmere, v katerih delamo, dokazujejo tudi nedavne zmage na zadnjih dveh hrvaških javnih arhitekturnih natečajih, kjer so obe prvi in tudi večino drugih nagrad in priznanj pobrali prav slovenski arhitekti.

Se pri izbiri tipa projekta ali kako drugače pozna, da smo v gospodarski krizi? So projekti zaradi krize gospodarnější?

► Gospodarska kriza je zasekala globoko v arhitekturno stroko. Še prej pa so jo dve

desetletji uničevali gradbeni lobiji s slabimi izvedbami, z napihnjjenimi investicijami in z lobiranjem za spremembe prostorske zakonodaje v svojo ekonomsko korist. Vseskozi škodljiva so za arhitekturo tudi javna naročila, kjer je prevladujoče merilo še vedno najnižja cena projekta. Pri javnih naročilih kakovost rešitve in projekta sploh nista pomembni! Absurdne slovenske razmere je ob podelitvi nagrade piranesi 2013 izvrstno opisal arhitekt prof. Miloš Florijančič, ko je dejal: »Imamo javna naročila, kjer lahko dobiš najbolj banalen in s tem najslabši projekt za šolo ali bolnišnico, najbolj nevesčega izvajalca, nove cevi, v katerih sta desetletja legionela in nepitna voda, streho, ki pušča že prvi dan. To je največja nesramnost naše družbe, ki kot nora zapravlja denar za investicije, ki to sploh niso, so le neskončno draga pokveka prve vrste.« No, kriza je z zmanjševanjem investicij na srečo zmanjšala tudi te neinvesticije. In delno racionalizirala nepotrebno in odvečno razkošnost javnih naročil. Žal pa še vedno ne daje prednosti kakovostnim arhitekturnim rešitvam.

- 01 **Maja Ivanič:** »Ker želimo, da vlada ponovno premisli o tej odločitvi, bo Društvo arhitektov Ljubljana 19. marca ob 17. uri v Cankarjevem domu pripravilo okroglo mizo Kdo se boji arhitekturnega natečaja?« / Foto: Borut Peterlin
- 02 **Stanovanje na Spacalovi ulici v Ljubljani, 2015, zasnova interjerja:** Sonja Miculinić / Foto: Miran Kambič
- 03 **Razvojni center za informacijske in komunikacijske tehnologije v Kranju, 2013, arhitektura:** Monika Fink Serša, Aleksander Lužnik, Ana Ocvirk Šafar / Foto: Primož Boršič, Aleksander Lužnik

Te seveda nimajo zveze z materialnim razkošjem. Dobra arhitektura nastopa s funkcionalnimi in racionalnimi rešitvami. Sicer pa kriza odstira še eno negativno plat – vse večje razlike med revnimi in bogatimi. Večina si ne more privoščiti osnovne življenjske ravni, a hkrati na cesti nikoli prej nismo opazili tako ekscesno dragih avtomobilov in na nekoč nezazidljivih parcelah tako razkošnih hiš.

Je zaradi krize izvedenih več javnih in manj zasebnih projektov?

► Nasprotno. Z gospodarsko krizo so se zmanjšale javne naložbe, torej tudi število javnih naročil. Zadnja štiri leta so investitorji večinoma zasebni. Med redkimi javnimi novogradnjami pa so bile v zadnjih dveh letih predvsem izobraževalne ustanove, torej vrtci in šole. To je razveseljivo, saj je ta segment arhitekture eden najpomembnejših. Vrtci in šole so prve javne ustanove, s katerimi se otroci srečujejo vsak dan vsaj deset let, in zato tudi najbolj vplivajo na posameznikov odnos do prostora, do soljudi, oblikujejo njegova estetska, pa tudi etična merila. V Sloveniji imamo veliko zelo kakovostne izobraževalne arhitekture. Zakonodaja in pravilniki uvajajo izjemno visoke standarde, ki nam jih zavidajo celo severozahodni sosedje. Bojim pa se, da se bo v prihodnjih letih arhitekturna kakovost izobraževalne arhitekture zmanjšala. Namreč, do leta 2014 se je večina vrtcev, šol in dijaških domov gradila na podlagi kakovostnih arhitekturnih rešitev, pridobljenih na javnih arhitekturnih natečajih. Arhitekturni natečaj je institut, ki zagotavlja visoko kakovostne in strokovne rešitve in je zato najprimernejši sistem za javne in zasebne arhitekturne investicije. Leta 2014 pa je vlada z napačno metodo spodbujanja investicij gradnje obvezno javnega arhitekturnega natečaja umaknila iz zakonodaje. Žal kakovost in strokovnost pri javnih naročilih nista odločilni.

Kakšne bodo posledice te vladne odločitve? Bo še več stihijske pozidave?

► Arhitekturno-urbanistična stroka globoko obžaluje to vladno odločitev. Posledice so nepredvidljive. Javni arhitekturni natečaj je institut, ki na demokratičen način

zagotavlja najkakovostnejše strokovne rešitve. Zavedati se moramo, da arhitektura v prostoru stoji desetletja ali stoletja. Slabe arhitekture ne moremo čez mesec dni zamenjati kot slabega reklamnega plakata. Brez natečajev bodo o posegih v javni prostor in o javnih investicijah odločali laiki na podlagi najnižje cene. Za malo denarja pa bo tudi malo muzike. Ker želimo, da vlada ponovno premisli o tej odločitvi, bo Društvo arhitektov Ljubljana 19. marca ob 17. uri v Cankarjevem domu pripravilo okroglo mizo Kdo se boji arhitekturnega natečaja?.

Koliko država in občine v času krize vlagajo v javne zgradbe? Koliko vlagajo, na primer, v energetska prenova stavbnega fonda – je ta potencial za zagon gospodarstva dovolj izkoriščen?

► Večina slovenskih javnih naročil zadnja štiri leta je povezana s prenovami in z energetskimi sanacijami. Glede na stavbni fond, nujno potreben celovite prenove, to niti ni slabo, če bi bilo strateško načrtovano. A žal

ni. Energetska sanacija, v katere globalne energetske učinke sama sicer ne verjamem preveč, saj nihče ni resno izračunal, koliko energije bomo porabili, da bomo energijo prihranili, je zagotovo priložnost, da celovito saniramo in uredimo prostor. Kakovostno urejanje prostora ima vedno tudi gospodarske potenciale in pozitivne ekonomske in kulturne učinke. Slovenija je kot članica EU zavezana energetskim strategijam. Škoda, da jih ne znamo obrniti sebi v prid! Evropski denar za energetske sanacije porabljam nepremišljeno, brez strokovnih arhitekturnih meril, prevečkrat na škodo kakovostne in edinstvene stavbne dediščine. Z »univerzalnimi« energetskimi sanacijami, ki vsako fasado obložijo s 15 centimetri toplotne izolacije in plastičnim finalnim ometom, izgubljam arhitekturno raznolikost in kulturno identiteto. Na razpisih, ki jih pripravlja ministrstvo za okolje in prostor, je pomembno zgolj doseganje tehničnih toplotnih meril. Povrh pa arhitekti v

04 Opečna soseska Brdo v Ljubljani, 2014, arhitektura: Aljoša Dekleva, Tina Gregorič, Lea Kovič, Martina Marčan, Andi Koder, Tea Smrke, Daniel Schwartz, Simon Vrščaj / Foto: Miran Kambič

prenove in sanacije skoraj nismo vključeni, saj zakonodaja za vzdrževalna dela ne predpisuje gradbenega dovoljenja. Tako lahko pod vzdrževalnimi deli najdemo marsikaj, »spretneži« spravimo skozi celo nadomestne gradnje. Poleg tega se premnogim naročnikom napačno zdi, da znajo projekte vzdrževanja in sanacij izpeljati kar sami z izvajalci in da je tako tudi ceneje. V urejenih tujih deželah je kakršenkoli poseg v prostor ali na javni objekt brez arhitekta nemogoč, ker taki posegi dolgoročno nikoli niso cenejši ne v finančnem ne v kulturnem smislu.

Kako pa kriza vpliva na stanje duha v arhitekturni stroki?

► Bolj kot gospodarska kriza nas ubijajo medresorsko neuskkljena in ves čas spreminjajoča se prostorska zakonodaja, izpostavljena parcialnim političnim in lobističnim interesom, plačilna nedisciplina in pretirana zbirokratiziranost upravnih postopkov, pri katerih nestrokovnjaki – veliko občinskih in upravnih uradnikov na oddelkih za urejanje prostora nima primerne strokovne izobrazbe – brez kakršnekoli posledične odgovornosti odločajo o posegih v prostor. Duha arhitekturne stroke ubija še nelojalna konkurenca. Vzrok zanjo je med drugim dejstvo, da ministrstvo za finance pod pretvezo evropskih napotil zbornici za arhitekturo in prostor ne dopušča uzakoniti cenika arhitekturnih storitev. Kar je, glede na to, da je arhitekturni poklic reguliran, da torej zakonodaja določa vsebino in obseg arhitekturnih storitev, popolnoma nelogično in nesmiselno. Nelojalna konkurenca zmanjšuje kakovost in tudi smisel arhitektovega dela. Ogroža tudi osnovna etična načela glede odgovornosti do prostora, kulturne dediščine in moralnih avtorskih pravic.

S kakšnimi ukrepi bi preprečili cenovni damping? Ali pa ga v krizi niti ni mogoče preprečiti?

► Vzrok cenovnega dampinga ni kriza, ampak javna naročila, ki zahtevajo najnižjo ceno ne glede na kakovost, in vrednotenje arhitekturnega dela na prostem trgu. Damping arhitekturnih projektov je zelo preprosto preprečiti: zbornica za arhitekturo in prostor mora uzakoniti cenik javnih storitev in pri vseh javnih naročilih zahtevati, da samodejno odpadeta najvišja in najnižja ponudba.

Že leta poslušamo, da je slovenska prostorska zakonodaja zbirokratizirana, da se postopek pridobitve gradbenega dovoljenja preveč vleče, to pa investitorje odvrča od naložb. Je kritika upravičena?

► Zadnjih pet let se vsi, ne le stroka, vedno bolj zavedamo urbanistično-arhitekturne neurejenosti slovenskega prostora. In tudi birokratskega krča, v katerem vsi skupaj smo. Zakonodaja je hiper regulirana, a strokovno in medresorsko neuskkljena. Vse spremembe v zadnjih 20 letih je vlada oblikovala pisarniško in sprejemala brez

upoštevanja pripomb arhitekturne stroke, vedno na škodo smiselnosti, smotrnosti in kakovosti. Postopki pridobivanja gradbenih dovoljenj so postali tako zapleteni in dolgotrajni, da v Sloveniji legalno skoraj ni mogoče ničesar sezidati. Hkrati pa vidimo, da se lahko sezida vse. V takih razmerah je nemogoče delati, to velja za arhitekto in uradnike. V Avstriji je arhitekturno načrtovanje in pridobivanje gradbenega dovoljenja kljub zelo strogi zakonodaji veliko preprostejše in bolj logično, odvisno predvsem od velikosti in pomembnosti projekta. Bolj kot črka zakona jih zanima dejanska problematika in rešitev v prostoru. Pri manjših projektih, kot so garaže, prizidki, lope, se na upravni enoti zbere skupina strokovnjakov – arhitekt, urbanist, pravnik in umetnostni zgodovinar – in skupaj s projektantom odide na mesto predvidene gradnje, preuči predlagano rešitev, da pripombe, podpiše popravljeni projekt, s čimer dovoli gradnjo, po izgradnji pa na kraju samem preveri, ali je izvedba skladna s podpisanimi načrti. V Sloveniji se moramo znebiti pisarniškega principa, pa tudi nezaupanja v stroko. x

HLADILNA TEHNIKA • KLIMA NAPRAVE • TOPLLOTNE ČRPALKE

**ZA OGREVANJE
IN PRIPRAVO
SANITARNE VODE**

NIX d.o.o.
LJUBLJANA
ČRNUČE

Pot k sejmišču 30
tel.: 01/56 34 210, fax: 01/56 34 219
mob.: 041/587 357, 041/210 802
e-pošta: nix1@siol.net, www.nix.si

**TOPLLOTNE
ČRPALKE**

55°C

**TOSHIBA
ESTIA**

**VISOKOTEMPERATURNE
TOPLLOTNE ČRPALKE**

DAIKIN
altherma

80°C

OBISČITE NAS NA SEJMU DOM, MARMORNA DVORANA HALA B, PROSTOR ŠT.9

LVOZ - SERVIS - DISTRIBUCIJA

BREZPLAČEN TELEFON

080 - 1014

100% LUMAR 100% INDIVIDUAL

Vabimo vas
na **SEJEM DOM!**

Od 10. do 15. marca 2015 na
Gospodarskem razstavišču
v Ljubljani. Našli nas boste
v DVORANI A – KUPOLA.

Vabljeni v svet inovativne
gradnje in udobnega
bivanja.

INDIVIDUAL

ORIGINALNA LUMAR TEHNOLOGIJA PO VAŠIH INDIVIDUALNIH ŽELJAH

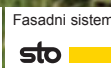
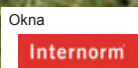
Najprej so vedno sanje. Individualna hiša zahteva drugačen pristop, zahteva kakovostno svetovanje, odličnega arhitekta in usposobljeno ekipo strokovnjakov, ki bodo vaše sanje pripeljali do uresničitve. In kaj je lepše, kot uresničiti svoje sanje?

T: 02 421 67 50 I: www.lumar.si

Lumar

Živeti najbolje!

01

DO ZDRAVJA IN OKOLJA PRIJAZNO

Slama, gradbeni material prihodnosti

Piše: Larisa Brojan, arhitektka

Slama se v arhitekturi uporablja, odkar je človek začel pridelovati žita, torej že več kot deset tisoč let. Poleg tega, da je vsestransko uporabna v domačih obrteh, se v arhitekturi najdlje uporablja kot kritina in kot vezivo pri gradnji z ilovico ali blatom, v zadnjem času pa najpogosteje v obliki bal. Od gradnje prve stavbe z balami slame v 19. stoletju v zvezni državi Nebraska v ZDA se je razvilo več tehnik takšne gradnje, ki so danes znane po vsem svetu.

Za takšno gradnjo se najpogosteje odločajo tisti, ki želijo graditi do zdravja in okolja prijazno. Tehnike gradnje z balami slame so preproste in se jih ni težko naučiti. Pri tem je treba poudariti, da se bale slame najpogosteje uporabljajo za polnilo, nosilni del stavbe pa je konstrukcija iz lesa. Manj pogosto se graditelji odločijo za tako imenovano

samonosno gradnjo, pri kateri bale slame prevzemajo celotno obremenitev. Zaradi majhnih vplivov na okolje ima gradnja z balami slame predvsem velik ekološki potencial, saj je slama naravno gradivo, ker je popolnoma razgradljiva, pa tudi rušenje stavbe tako rekoč ne pušča sledi v okolju.

Razširjenost gradnje

Gradnja z balami slame je dolgo navduševala posameznike, predvsem v Evropi pa je zadnjih pet let opaziti precejšen porast gradnje stavb iz bal slame tudi večjih dimenzij in namenjenih družbeni dejavnosti. Posebej je treba omeniti zagnanost Velike Britanije, Francije in Nemčije, ki z uspešno realiziranimi projekti postavljajo nove mejnike pri gradnji z balami slame. V Franciji so leta 2013 končali gradnjo sedemnadstropne večstanovanjske stavbe »Jules Ferry« s 26 stanovanji na več

kot 2700 kvadratnih metrim površine. V Veliki Britaniji je v univerzitetnem kampusu Univerze v Nottinghamu postavljena prefabricirana stavba iz bal slame »Gateway Building«, ki ima tri nadstropja in več kot 3100 kvadratnih metrov površine. Med številnimi primeri je treba omeniti še kompetenčni center severnonemškega centra za trajnostno gradnjo v Nemčiji (1800 kvadratnih metrov) in stavbo »Sanierung Complemedis AG« v Švici (3145 kvadratnih metrov), katere avtor je švicarski arhitekt Werner Schmidt, znan po zanimivih gradnjah z balami slame. Primere takšne gradnje je mogoče zaslediti prav v vseh državah EU, večina držav pa ima tudi tako imenovana združenja tistih, ki se ukvarjajo z gradnjo z balami slame. Po grobih ocenah je v Evropi že od štiri do pet tisoč tako zgrajenih stavb.

Kaj pa Slovenija? Čeprav je slovenski graditelj pri izbiri gradbenih materialov

01 Prefabricirana stavba iz bal slame v Angliji /

Foto: Larisa Brojan

02 Ena prvih hiš iz bal slame v Sloveniji, 2007

/Foto: Larisa Brojan

03 Hiša iz bal slame v Radomljah, 2013 /Foto:

Blaž Babnik-Romaniuk

konservativen, se zanimanje za rabo slame pri gradnji kaže tudi pri nas. Prva znana hiša iz bal slame v Sloveniji je bila zgrajena leta 2006 v okolici Ljubljane, danes, skoraj desetletje pozneje, pa jih naštejemo že približno 40. Največ stavb iz bal slame je enodružinskih hiš (velikih do približno 150 kvadratnih metrov), zgrajenih na območju od severovzhoda (Prekmurje) proti osrednjemu delu Slovenije.

Prednosti

Raba slame pri gradnji ima številne prednosti. Predvsem je to dosegljivost. Slama je v ogromnih količinah vsako leto zagotovljen stranski proizvod pridelovanja žit, ki so ključna surovina živilske industrije. Večinoma odstranjevanje slame s pridelovalnih površin povzroča težave, saj je slame glede na dejansko porabo občutno preveč, zaradi velikih zalog pa je shranjevanje težavno. Samo v Veliki Britaniji bi lahko s presežkom slame zgradili več kot 420 tisoč hiš s površino 150 kvadratnih metrov (Jones, 2007), v Nemčiji bi lahko z vsako leto pridobljeno količino slame zgradili več kot 350 tisoč enodružinskih hiš (Minke, 2005), v Sloveniji pa po izračunih več kot 17 tisoč (Brojan, 2014).

Kot glavni razlog za gradnjo s slamo večina graditeljev omenja ekološki vidik takšnega načina gradnje. Majhen vpliv gradnje z balami slame na okolje potrjujejo številne opravljene raziskave. Iz primerjave bilanc energije, porabljene za proizvodnjo različnih gradiv, je razvidno, da je poraba energije pri uporabi slame nizka, z rabo tega materiala pa se približamo hipotezi o tehnologiji gradnje z minimalnim ogljičnim odtisom. Prav tako je bilo računsko pokazano, da so vplivi na okolje pri gradnji s slamo znatno nižji kot na primer pri gradnji z opeko. Tako je na primer vgrajena energija pri steni iz opeke kar desetkrat višja kot pri steni iz bal slame.

Izolacija iz bal slame in ustrezna tlorisna zasnova omogočata izvedbo stavbe, ki zagotavlja veliko bivalno udobje in je energijsko učinkovita, to pomeni, da ni vprašljivo ne ogrevanje ne hlajenje ob predpostavki, da je stavba načrtovana ustrezno in je taka tudi izvedba. Uporabniki stavb iz bal slame najpogosteje poudarjajo toplotno in zvočno udobje. Z različnimi preizkusi je bilo potrjeno, da je toplotna prevodnost bal slame primerljiva

z vrednostmi prevodnosti drugih izolacijskih materialov.

Dodana vrednost rabe bal slame pri gradnji so možnosti oblikovanja. Raba bal slame v arhitekturi z oblikovalskega vidika ponuja številne dobre rešitve. Zaradi prilagodljivosti in modularnosti bal je gradnja hitra, izvedba na primer ukrivljene stene pa je zaradi prilagodljivosti gradiva nezahtevna. Bale se lahko uporabljajo tudi v povezavi z drugimi gradivi. Bodisi je to gradnja v povezavi z naravnimi gradivi (ilovica, les) bodisi z gradivi, značilnimi za sodobno arhitekturo (jeklo, beton, steklo). Izbira bal slame za gradivo omogoča gradnjo preprostih, manj zahtevnih stavb in tudi večjih, konstrukcijsko zahtevnejših poslopij. Pestrost tlorisnih zasnov je tako rekoč neomejena, če so bale slame uporabljene kot polnilo stene, pri samonosnih konstrukcijah pa je nekaj omejitev, na primer pri razmerju med površino stene in odprtini, zaradi česar so tudi možnosti oblikovanja bolj omejene.

Pomisleki

Gradnja z balami slame ni idealna. Se je pa z ustrezno vgradnjo in kasnejšim vzdrževanjem

mogoče močno približati sodobnim smernicam gradnje in bivanja, za katere vemo, da so vedno bolj naklonjene rabi obnovljivih gradiv in virov energije.

V pogovoru na temo gradnje s slamo se skoraj ni mogoče izogniti navezavi na zgodbo o treh prašičkih. V resnici hiše iz bal slame, ki je bila zgrajena po določenih pravilih in z upoštevanjem vseh smernic sodobne gradnje, ne more odpihniti prav noben volk. Še več, takšna hiša je konstrukcijsko zelo stabilna in potresno varna. Drugi pogosti pomisleki, vezani na gradnjo z balami slame, zadevajo varnost pred ognjem in glodavci (miši) ter vlago. Prav vsi takšni zadržki so se izkazali za odvečne, saj številni poskusi, najbolj pa primeri dobre prakse kažejo zadostno ustreznost takšne gradnje. Na podlagi opravljenih preizkusov so bili izdani tudi certifikati, ki dokazujejo varno rabo bal slame pri gradnji. Eden novejših certifikatov je Z-23.11-1595, ki ga je junija 2014 izdal nemški center za gradbeništvo DIBt (Deutschen Institut für Bautechnik). Ustrezno načrtovane in izvedene stavbe kljubujejo močnim vetrovom, silovitim potresom ali večjim obremenitvam na primer

snega, ustrezno zaščitena slama pa je varna pred vlago in morebitnim požarom.

Nadzorovanje vlage v steni iz bal slame je nujno zaradi občutljivosti slame za vlago. Pred vgradnjo je treba preveriti vsebnost vlage v bali (10 do 20 odstotkov). Da slama ostane suha tudi po vgradnji, je treba upoštevati te smernice: bale morajo biti ustrezno dvignjene od ravni terena (vsaj 20 centimetrov), v steno vgrajene bale morajo biti v celoti obdane z ustreznim zaščitnim slojem – najprimernejši so ometi na osnovi ilovice in apna, na bolj vetrovnih območjih so priporočljivi daljši napušči, ki onemogočajo neposredno vlaženje sten v času padavin.

Splošno prepričanje je, da so stavbe iz bal slame slabo odporne proti požaru. Ta pomislek je odveč, če je stavba ustrezno načrtovana in izvedena. Primerna zaščita slame pred vžigom je nanos sloja na primer ilovice na obe strani stene. Omet, na primer na osnovi ilovice, je negorljiva površina, ki ščiti slamo in zagotavlja ustrezno odpornost proti požaru. Največja nevarnost požara je v času gradnje, zato sta urejenost gradbišča in dosledno odstranjevanje raztresene slame nujna.

Slama za miši ni zanimiva, saj je gostota gradbenih bal večja (90 do 120 kilogramov na

kubični meter) kot pri navadnih balah, zaradi česar ni dovolj prostora za izdelavo gnezda. Za zmanjšanje verjetnosti vdora glodalcev v steno iz slame se poskrbi s pritrditvijo zaščitne kovinske mreže na konstrukcijo do izbrane višine.

Med pogostejšimi pomisleki, povezanimi z gradnjo z balami slame, je tudi konstrukcijska (ne)stabilnost takšnih stavb. Bale slame so najpogosteje uporabljene kot polnilo skeletne konstrukcije, konstrukcijska stabilnost pa je zagotovljena s preizkušenimi konstrukcijskimi sistemi. Pri gradnji z balami slame se najpogosteje uporabi leseni skelet. Pri samonosnih konstrukcijah, kjer bale prenašajo celotno obremenitev, pa je za zagotavljanje ustrezne varnosti nujno upoštevati priporočila, ki zajemajo fizikalne lastnosti bal, dimenzije sten (razmerje med višino, debelino in dolžino) in tako naprej. V takšnih primerih je obložitev z ustreznim ometom nujna, včasih je med slamo in ometom za izboljšanje nosilnosti dodana še kovinska mreža. Ob upoštevanju vseh priporočil so tudi samonosne stavbe iz bal slame popolnoma varne. Znani so primeri samonosnih stavb iz bal slame, ki so bile izpostavljene močnim vetrnim sunkom in potresom in ostale nepoškodovane. Zmožnost prenašanja večjih vertikalnih

obremenitev, na primer večjih količin snega, pa dokazujejo primeri samonosnih stavb iz bal slame v Švici, ki so delo arhitekta Wernerja Schmidta.

Ekonomika gradnje

Z ekonomskega vidika gradnja z balami slame ne pomeni znatnega prihranka v primerjavi z drugimi tehnikami gradnje in gradivi. Nakup materiala, bal slame, v primerjavi z na primer opeko je res manjša naložba (le približno deset odstotkov glede na opeko), vendar je pri gradnji treba poskrbeti še za veliko drugih elementov, ki bistveno vplivajo na končno višino investicije. Za zdaj opravljene raziskave kažejo, da znaten prihranek pri gradnji z balami slame pomeni dejavna vključenost investitorja v gradnjo pod pogojem, da je potek gradnje ustrezno zastavljen, detajli ustrezno rešeni in nato tudi izvedeni. Pred gradnjo z balami slame je torej nujna temeljita priprava tehnično ustrezne dokumentacije in kasneje izvedba pod strokovnim nadzorom in ob pomoči izkušenega izvajalca. Investicija v ustrezno pripravljen projekt in izvedbo je najboljša naložba in dolgoročno pomeni prihranek pri zahtevnejših projektih, kar gradnja hiše, tudi iz bal slame, zagotovo je. x

Že petdeset let navdihujemo vaša doživetja.

ADRIA 50 ¹⁹⁶⁵/₂₀₁₅
Življenje v gibanju

Izberite
**BREZČASNO
BELO!**

Altea4four

Izberite
SOJ VZOREC!

Altea4four
signature

Izberite
BARVE!

Altea4four

Nova Altea4four!

Ustvarite prikolico, kakršno ste si vedno želeli. **Samo vašo.**

- ADRIA PLUS d.o.o. Podbevškova 13, 8000 Novo mesto, Tel: 041 486 021, Fax: 07 39 35 415, info@adria-plus.si, www.adria-plus.si
- CARAVAN d.o.o. Cesta Ljubljanske brigade 9, 1000 Ljubljana, Tel: 01 518 36 36, Fax: 01 518 38 00, info@caravan.si, www.caravan.si

www.adria-mobil.com
www.facebook.com/AdriaMobil

ADRIA MOBIL, d.o.o.,
Straška cesta 50, 8000 Novo mesto, Slovenija

Adria - zmagovalna znamka

gorenje

ENERGIJSKO VARČNI APARATI

 sensocare
technology

Generacija pralnih in sušilnih strojev Gorenje SensoCare črpa navdih iz potreb uporabnikov, vodijo pa jo mnoga leta izkušenj. Vrhunsko tehnologijo povezuje z estetiko in rezultat je popoln gospodinjski aparat. Zahvaljujoč naprednim tehnološkim rešitvam ter senzorskemu upravljanju smo našli odgovor na ravnanje z različnimi vrstami perila, osredotočeni na varčevanje z energijo ter zaščito naravnih virov pa smo ponosni na visoko energijsko učinkovitost SensoCare aparatov.

Gorenje že 8 let najbolj zaupanja vredna blagovna znamka!

www.gorenje.si

01

PREK MEJA DOBREGA OKUSA

Zunanje oglaševanje kot vizualno onesnaževanje

Piše: Nejc Černigoj, arhitekt

Foto: Uroš Abram

Noči našega glavnega mesta so svetle. Poleg uličnih svetilk jih osvetljuje množica svetlobnih napisov in displejev, nameščenih po stavbah. Eden izmed najsvetlejših in v zadnjem času deležen največjega nasprotovanja je pred nekaj meseci postavljeni svetlobni prikazovalnik na betonskem obelisku zraven paviljona Jurček na Gospodarskem razstavišču, ki z migetajočo svetlobo razsvetljuje celotno območje razstavišča in okolice. Ponoči je svetloba opazna kilometre daleč, sploh kadar se odbija od nizkih oblakov. Četudi se sliši neverjetno, je prikazovalnik dobil kulturnovarstveno soglasje, češ da je bil obelisk že v preteklosti uporabljen za oglaševanje. Ni pa ta prikazovalnik prvi, ki je v Ljubljani sprožil polemike. Podoben je pred časom z vrha stolpnice TR3 na Trgu republike obseval nebo širše ljubljanske

okolice in bil deležen nemalo negotovnanja meščanov. Svetlobna prikazovalnika sta že dolgo pritrjena tudi na fasadah Gostilne Šestica in Gimnazije Jožeta Plečnika.

Svetlobni prikazovalniki niso edina oblika zunanjega oglaševanja, ki je preseгла mejo dobrega okusa. Oglaševalska brezobzirnost ogroža ugledne primerke varovane stavbne dediščine. Prav v središču glavnega mesta, na Prešernovem trgu, so pred nekaj leti prenovili znamenito secesijsko Urbančovo hišo (nekdanji Centromerkur). Na njej že od ponovnega odprtja trgovine visi velik plakat znamke oblačil, ki zakriva reprezentativno vogalno fasado z vhodnim portalom. Še očitnejši primer, kam pripelje nebrzdana trženjska vnema, opazite na križišču Celovške in Tivolske ceste, kjer med skupino jumbo plakatov z reklamami za avtomobile zagotovo spregledate umetelno oblikovani napis

Kopališče Ilirija. Gre za bazenski kompleks, zgrajen leta 1929 v slogu medvojnega modernizma, po načrtih znanega slovenskega inženirja Stanka Bloudka. Čeprav je stavba spomeniško zavarovana in stoji celo ob glavni cesti, za njen obstoj ne ve niti marsikateri Ljubljčan, saj je že desetletja skrita za reklamnimi panoji in s tem odsotna iz mentalne podobe mesta.

Značilno je, da so vsi doslej naštetih objekti spomeniško zavarovani, proti njihovi degradaciji naj bi se torej borile državne in občinske službe za varstvo kulturne dediščine. Znano je, da so te institucije zelo stroge pri postavljanju pogojev za prenavo, ko bi bilo treba ukrepati proti oglaševalski stihiji, ki skrni podobo spomenikov in celotnih ambientov, pa povsem odpovejo.

Pri čezmernem zunanjem oglaševanju ne gre le za degradacijo stavbne dediščine.

- 01 **Kopališče Ilirija (inženir Stanko Bloudek, 1929), že desetletja skrito za reklamnimi panoji.**
- 02 **Svetlobni prikazovalnik na betonskem obelisku na Gospodarskem razstavišču. Četudi se sliši neverjetno, je prikazovalnik dobil kulturnovarstveno soglasje, češ da je bil obelisk že v preteklosti uporabljen za oglaševanje.**

Pri tem se najpogosteje omenja še naravi škodljivo svetlobno onesnaževanje in potencialno ogrožanje prometne varnosti. V resnici pa gre za bistveno širšo problematiko, za estetsko uničevanje celotne urbane in krajinske podobe naše dežele, s katero se sicer tako radi hvalimo. Gre torej za kulturo, za naš odnos do podobe naravnega in grajenega sveta, za vizualno in prostorsko etiko. S tega vidika lahko o zunanjem oglaševanju govorimo kot o pravem vizualnem onesnaževanju.

Naša mesta in vasi so preplavljeni z elementi vizualnih reklamnih sporočil, ki v prizadevanju za našo pozornost postajajo vedno večji, svetlejši, bolj pisani in utripajoči. O vseprisotnosti zunanjega oglaševanja se lahko prepričate sami – le pogledjte skozi okno. Če ste v urbanem okolju, po vsej verjetnosti naenkrat vidite več deset vizualnih podob, ki skušajo preglasiti druga drugo: od jumbo plakatov in svetlobnih prikazovalnikov do vitrin in plakatnih stebrov, izveskov in reklamnih napisov ter množice plakatov, brezobzirno polepljenih po zidovih, stebrih, uličnih svetilkah ... Fasade blokov in stolpnic so prekrte z ogromnimi plakati, pogosto brez soglasja ali celo kljub izrecnemu nasprotovanju arhitekta, avtorja stavbe. V vaškem ali predmestnem okolju razmere niso dosti boljše, saj različni zasebniki radi postavijo velike, pogosto neestetske napise na stene in strehe delavnic ali domov. Celo ob avtocestah nismo varni pred osvetljenimi jumbo plakati in »reklamnimi« kozolci.

Opisana vizualna stihija izhaja iz dejstva, da je oglaševanje velik posel, s katerim se dobro zasluži. Zaslužita oglaševalec in lastnik oglasnega mesta – pravi »win-win« položaj, v katerem je degradacija podobe naših krajev zunanji strošek, na katerega se v svetu svobodnega kapitalizma, se zdi, pač moramo navaditi. V ozadju je brezobzirnost lastnikov nepremičnin, ki bi iz njih na vse mogoče načine radi iztisnili še zadnji evro dobička, ter mogočne in vplivne oglaševalske industrije. Dopolnjujejo jo precejšnja brezbriznost za podobo grajene in naravne krajine, pomanjkljiva zakonodaja, neukrepanje institucij in ljudska logika, da na svoji zemlji vsak lahko počne, kar hoče.

Poleg zasebnih lastnikov stavb in zemljišč pri oglaševalski stihiji sodelujejo tudi občine, saj so prihodki iz oglaševanja dobrodošel vir za vedno preskromne občinske proračune. Težava nastane, če zaradi tega trpi podoba skupnega, javnega prostora oziroma kakovost javnih storitev. Zato se moramo vprašati, kje naj bodo meje takšnega zaslužkarstva. Morda najboljši primer te dileme so avtobusi Ljubljanskega potniškega prometa, ki so po novem popolnoma preplepljeni s folijo, potiskano z reklamami, tako da celotni avtobusi delujejo kot mobilni reklamni panoji. Zaradi dodatnega zaslužka podjetja LPP se je »uporabniška izkušnja« neprijetno poslabšala, saj je pogled skozi perforacijo v foliji neprijeten, ponoči in v dežju pa se skozi prav nič ne vidi, kar potnikom onemogoča prostorsko orientacijo in otežuje pravočasno izstopanje, če sploh ne omenimo same neprijetnosti prevažanja v vozilu brez

razgleda v okolje (še vagoni podzemne železnice imajo okna, skozi katera se vidi!). Poleg vsega je marsikateri od teh oglasov pravi oblikovalski zmazek, zato so takšni oglasi še posebej moteči. Če vodilni pri LPP, ki so se spomnili tega poniževanja potnikov, ob pritožbah zamahnejo z roko, da tako hudo pa vendarle ni in da se bomo že navadili, se vprašajmo, ali lahko v prihodnosti pričakujemo reklame tudi na vozilih komunalne in redarske službe.

Nekatere občine za videz posameznih predelov vendarle skrbijo in ga zakonsko urejajo. To so navadno zgodovinska mestna jedra ali območja naravnih znamenitosti, kjer je pričakovati veliko turistov. V Stari Ljubljani je velikost izveskov strogo omejena, prepovedani so senčniki s sponzorskimi napisi ... Takoj ko nas zanese nekaj korakov iz srednjeveškega središča, pa se znajdemo v viharju reklam vseh vrst in oblik. Čeprav ljubljanski

občinski prostorski načrt oglaševanju namenja celotno poglavje, izvajanja regulacije v praksi ni zaznati. Marsikje je položaj še hujši: celo v turističnem biseru, kakršen je Bled, nas pri vstopu v mesto s fasade Hotela Krim in iz njegove okolice pozdravijo jumbo plakati.

S podobnimi težavami se sicer spoprijemajo tudi druge države in druga mesta. V Grčiji so množice obcestnih oglasnih tabel, večinoma ilegalnih, del vsakdanjika. Oblasti v Atenah so ob olimpijskih igrah leta 2004 s stavb odstranile kar deset tisoč ilegalnih oglasnih panojev, vendar so se po igrah postopoma spet pojavili. Ponovno so poskusili leta 2010 s posebnim oglaševalskim zakonom, ki je sprva imel nekaj učinka, s poglobljanjem gospodarske krize pa je njegovo uveljavljanje spet zamrlo.

Da vizualni kaos ni naravni pojav, ki spremlja kapitalistično ureditev, ampak kazalec neurejenosti družbe, je razvidno v državah, ki si jih najpogosteje postavljamo za zgled, na primer v Švici in Avstriji. Tamkajšnja naselja so opazno lepše urejena predvsem zato, ker ni oglaševalske stihije. Številne razvite države ukrepe proti ekscesnemu zunanjemu oglaševanju izvajajo že desetletja. V ameriški zvezni državi Vermont se je gibanje za omejitev zunanjega oglaševanja z

namenom zaščititi idilično podobo krajine začelo že v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Leta 1968 so sprejeli zakon, ki prepoveduje vse oglasne table, razen tistih, nujno potrebnih za orientacijo v prostoru. Obiskovalci Vermonta, kjer je turizem ena od glavnih gospodarskih panog, naj bi v državi najbolj opazili prav odsotnost oglasov in to tudi opredelili kot pomemben dejavnik njene privlačnosti. V ZDA podobne omejitve veljajo še na Aljaski, Havajih in v Mainu.

Zadnja leta dobiva boj proti vizualnemu onesnaževanju nov zagon. Zanimivo je, da so daleč največji korak v to smer naredili v brazilskem São Paulu. Čeprav je mesto eno od največjih na svetu, kaotična metropola in finančna prestolnica Južne Amerike, so njegove oblasti leta 2006 sprejele zakon Cidade Limpa (Čisto mesto), ki prepoveduje vse oblike zunanjega oglaševanja. S strogim nadzorom in z visokimi kaznimi so ga navkljub drugačnim pričakovanjem hitro in učinkovito uveljavili. Tako so se prebivalci tako rekoč čez noč zbudili v povsem drugačem, prijetnejšem mestu. Ugotovili so, da jih obdaja zanimiva arhitektura, ki je prej sploh niso opazili – pa tudi, da jih v neposredni bližini obdajajo obsežne favele. Zakon med ljudmi še vedno uživa veliko podporo. Podobno

nalogo so si zastavili v Grenoblu v Franciji, kjer naj bi letos odstranili vsa oglasna mesta v lasti občine, ob izteku pogodbe z oglaševalcem pa še vse oglasne vitrine na avtobusnih postajališčih.

Stroga regulacija zunanjega oglaševanja torej ni utopija, treba pa je doseči, da vizualno onesnaževanje prepoznamo in ozaveštimo kot družbeno težavo. Kako strogo omejevanje potrebujemo, je stvar nadaljnje razprave, ki bi jo morali čim prej začeti. Tuji primeri kažejo, da se najbolje obnesejo strogi ukrepi s čim manj izjemami. Grški primer pa nazorno pove, da gre pri omejevanju oglaševanja za nikoli končan boj, saj je slast oglaševalskega zaslužka vedno velika. Zato moramo inšpekcije in druge ustanove pozvati, da začnejo izvajati že veljavne predpise, občine pa, naj z ustrezno zakonsko ureditvijo dosledno skrbijo za kakovost podobe vseh svojih javnih prostorov in javnih storitev. Lastnike stavb spodbudimo k zavedanju, da je kakovostna arhitektura sama po sebi reklama in prostorski označevalec, morebitne dodatne napise in oglase pa bo na stavbo znal najustrezneje umestiti arhitekt, ki jo je zasnoval. Vse to bi bili pomembni prispevki k prijetnejšemu življenju v mestih in k lepšemu videzu naše naravne krajine. x

TULIKIVI kamini v vaš dom vnesejo toplino in čutnost. Z unikatno sposobnostjo akumulacije ter sevanja toplote vam bodo grel dom, z lepoto naravnega kamna pa vam bodo ogrela srca.

Posezite po kamini svojih sanj...

ZASTOPSTVO IN PRODAJA:
Feliksbau d.o.o., Celovška cesta 317,
1210 Ljubljana – Šentvid
01 421 61 80 | 041 399 727
info@tulikivi.si

Obiščite nas v salonu:
Log 52, 8294 Boštanj

www.tulikivi.si

Molteni & C

id: d o m a

slovenska cesta 9 1000 ljubljana

www.iddoma.si

0 1 4 2 6 9 0 3 0

KRUH MOJ VSAKDANJI

Nova knjiga o kruhu, ki se ob izjemni vsebini lahko pohvali tudi z naslovom najlepše slovenske knjige leta 2014

Piše: Petra Tihole

Ljubljančan Klemen Košir je ena tistih ustvarjalnih duš, ki vse počnejo s srcem. Po izobrazbi je ekonomist, a zadnje desetletje se osredotoča na kulturo prehranjevanja. Je ponosen kuharski samouk in kulinarčni raziskovalec, ki se s hrano ukvarja na vse mogoče načine. Je tudi ustanovitelj založbe Naturšček, ki je pred kratkim praznovala prvo triletko. V tem času je o hrani demonstrativno nehal pisati za medije in presenetil s kar tremi kuharskimi knjigami, ki so vse po vrsti presežki. So kulinarčno mamljive, oblikovno pa prava paša za oči, to dokazujejo tudi številne nagrade.

Košir verjame v iskrene odnose, ki jih tke s sodelavci, z družino, s prijatelji in tudi z bralci. Svoje zamisli strastno zagovarja.

Ne pozna polovičarstva. Je entuziast. Perfekcionista. Garač, ki verjame v to, kar dela. In več kot očitno je, da vanj verjamejo tudi bralci. Konec koncev je kar dve kuharici izdal ravno z njihovo pomočjo. Tudi zadnjo *Kruh moj vsakdanji*, v kateri častno mesto zasedajo njegovi recepti za pripravo kruha.

Zaveda se, da je kruh pomemben del slovenske identitete in del našega vsakdanjika, a v osemdesetih letih, ko je odrasčal, doma nikoli niso pekli kruha. Raje so ga kupili v trgovini. Tudi v knjigi razmišlja, da se takrat ni nihče ukvarjal s tem, kako zamesiti testo in ga zoriti dan ali dva, da bo kruh na koncu voljan, dehteč in polnega okusa. Kljub temu je peka kruha postala Koširjeva prava in večna ljubezen. Opaža pa, da je danes vedno več ljudi, ki se peke lotevajo sami.

Konec koncev je vse bolj modno biti samozadosten, zdravja pa ni mogoče kupiti. Poleg tega je peka kruha lahko tudi zelo ustvarjalna. Si je pa zanjo treba vzeti čas. »*Saj za res pravi kruh ni bližnjic*,« trdi.

Bralce želi zato prepričati, naj si vzamemo uro časa za delo ter naj kvasovkam in bakterijam podarimo dan ali dva zorenja, da naredijo svoje in nas obdarijo z aromo, voljnostjo, strukturo in okusom, potem pa si rečemo »*klinec*« in spečemo najboljši kruh, kar jih je. Sam je preskusil ničkoliko receptov in v knjigo *Kruh moj vsakdanji*, kot pravi, zapisal le tiste, s katerimi bo lahko zadovoljno živel do konca svojih dni, ne da bi mislil, da kaj zamuja.

V njej nam razkrije, da je njegova najljubša pšenica durum, ki se v Italiji sicer uporablja za izdelavo testenin. Sam je navdušen

02

03

- 01. Ekipa knjige *Kruh moj vsakdanji: oblikovalec Jan Jagodič in pisec Klemen Košir s sveže pečenim kruhom* / Foto: Borut Krajnc
- 02. 03. Recepti niso le slastni, temveč tudi temeljiti in pregledni, saj izvemo, kaj vse potrebujemo za pripravo kakovostnega kruha, kako tak kruh zamesimo in spečemo, pa tudi, kako ga lahko postrežemo. Na fotografijah je postopni prikaz priprave kruha polenton, katerega ključna sestavina je polenta. / Foto: Primož Bregar

nad njeno lepo rumeno barvo, sladkobno aromo, polnim okusom in hrustljivo skorjo kruha iz njenega zdroba, iz nje pripravlja nizek kruh, kot je pogača oziroma fokača.

Nizki kruh tudi sicer peče najraje, saj se lepo reže. Tako kot aromatični rženi, ljudski kruh, ki bi ga, če bi bil primoran izbrati samo eno vrsto kruha, razglasil za svojega favorita. Konec koncev je cena ržene moke kar trikrat nižja od denimo cene trendovske pirine. Kot pravi, je njegov kruh ržo, v katerem rženo moko kombinira s polnozrnatno pšenično in dodatkom kefirja, zdrav in okusen kompromis.

Pri peki kruha se s ceno sicer nerad ukvarja. To je večkrat poudaril tudi med večurno demonstracijo peke, pri kateri smo bili nedavno navzoči v lokalu Zlati zob v

ljubljskih Mostah. V zasneženem popoldnevu smo spoznavali njegove recepte, pri katerih porabi izredno malo kvasa. To je verjetno precej drugače kot pri kruhu, ki smo ga navadno vajeni peči doma. A po tem, ko je pred nami iz predtesta, ki ga je prinesel s sabo, zamesil, vzhajal in potem oblikoval ter spekel več vrst kruha, smo tudi sami izkusili prijetno naravo njegovih pekovskih izdelkov. Na koščke smo lomili kruh, si ga podajali iz rok v roke, od srca do srca, medtem ko so se nam še topli kosi hlebca iz kamutove moke, pšeničnih baget in prest topili v ustih.

V Koširjevi knjigi so poleg receptur tudi natančni opisi postopkov priprave predtesta, zamesitve, zorenja in oblikovanja, poleg tega pa je opremljena še z različnimi fotografijami Primoža Bregarja. Zaokrožuje jo krušna

abeceda. Pa tudi napotki, kaj storiti z odvečnim kruhom. Izvemo, pri kom in kje najdemo divji kvasni nastavek za pripravo polnovrednega kruha *divjaka*, skrivne nasvete za daljše zadrževanje vlage v hrustljavih štručkah *štangah*, posutih z grobo soljo in zrnici kumine, ob receptu za dišeč ajdov hlebček s kuhanimi ajdovimi zrni *ajd* pa preberemo, kako je ajda prišla v slovensko ljudsko pripoved in pesem, z razmahom krompirja in koruze pa utonila v pozabo. V knjigi najdemo tudi denimo recept za langoše, ki mu jih je na hitro skicirala ena od njegovih branjev na ljubljanski tržnici.

Pri vsem tem se nam zazdi, da je hrana verjetno le pretveza, da Košir, kot kakšen antropolog hrane, stopa v stik z zanimivimi ljudmi, ki mu razkrivajo svoje znanje. Recepte pa potem sam preizkusi in dodela po svoje ter jih nazadnje zapiše v kuharske knjige.

Te se, kot smo že omenili, kitijo z izstopajočo likovno podobo, saj Košir vedno sodeluje z odličnimi oblikovalci in ilustratorji. Začel je z lepo sprejeto knjižico s kuharskimi recepti za slastne namaze in okusen kruh *Namazi za mizo*, katere soavtorica je ilustratorka Meta Wraber. Knjižici se kmalu obeta prevod v predvidoma kar pet jezikov, nekoliko preurejena in razširjena pa bo izšla maja in tako poiskala pot v tujino. Koširjev naslednji

knjižni podvig, kuharsko knjigo o morskih dobrotah z divjega Jadrana *FAO 37.2.1.*, ki jo zdaj čaka prevod v angleščino, je oblikovala in ilustrirala Barbara Ogrič Markež in njena rešitev (del katere je bila tudi prosojna naslovnica, nešteto krat ročno prebodena z iglo, zaradi česar je spominjala na morskega ježka) je bila na Slovenskem knjižnem sejmu leta 2013 razglašena za najlepšo slovensko knjigo, slavila pa je tudi v kategoriji poljudnih knjig. Lani so jo nagradili še na festivalu Gourmand World Cookbook Awards v Pekingu, kjer je v kategoriji morskih kuharic prejela drugo nagrado.

Podobna pot se, kot kaže, zdaj obeta tudi najnovejši knjigi *Kruh moj vsakdanji*, saj je ta že postala najlepša slovenska knjiga leta 2014, nagrado pa je prejela tudi v kategoriji Priročniki in kuharice. Oblikoval jo je in s hrpavo naslovnico, na kateri radi postanemo s prsti, opremil oblikovalec Jan Jagodič (Kabinet 01), za katerega Košir pravi, da je zelo čuten do materije.

Košir priznava, da se seveda veseli pozitivnih odzivov na podobe svojih knjig, a še pomembnejši so zanj kritični odzivi tistih, ki so preizkusili recepte. Vsak recept, ki ga zapiše v knjigah, je zanj velika odgovornost. Zato so mu najdragocenejši odzivi, kakršen je bil tisti, ko mu je neki »mož«, ki je prekuhal celotno

kuharico receptov z divjega Jadrana, nazadnje prinesel s komentarji popisano knjigo, kaj se mu je zdelo dobro in kaj ne.

Čeprav je v prvih treh mesecih po izidu prodal že 700 izvodov knjige *Kruh moj vsakdanji*, za katero sam meni, da je verjetno njegova najzrelejša kuharica do sedaj, se zaveda, da le s prodajo knjig ne more preživeti. Zato skuša zgodbe svojih knjižnih receptov razvijati tudi na delavnicah, na katerih se lahko podrobneje seznanimo z njegovimi pekovskimi recepti. Prireja jih za posameznike, pa tudi za podjetja, ki vlagajo v razvoj in predvsem v zaposlene. Prepričan je namreč, da Slovenija premore kakovostno gospodarsko bazo, ki podpira in išče inovativnost.

Tudi prihodnost svojega ustvarjanja vidi prav v povezovanju z gospodarstvom. Kruh po receptih, ki jih je doslej razvijal zgolj v svoji kuhinji, bo v prihodnje v sodelovanju z Matjažem Magajno, lastnikom pekarnice Deveta vas s Polzele, kjer tudi sicer pečejo kruh po tradicionalnih recepturah s podaljšanimi postopki zorenja testa, naprodaj v trgovinah po vsej Sloveniji, in to ne le v butičnih trgovinah z zdravo prehrano, temveč bo dostopen tudi v »navadnih« trgovinah. Morda se bo s tem izboljšala ponudba kakovostnega kruha, ki je na voljo širši populaciji. x

Izjemno vzdržljiv visokokakovostni kompozitni les

brez vzdrževanja
ne trohni
ne zbledi
odporen proti kloru
se ne cepi

odporen proti zdrsu
odporen proti uv žarkom
primeren za obloge ob bazenih
več kot 20 let izkušenj

Pokličite in poslali vam bomo katalog!
Popust nudimo v času Sejma DOM od 10.3. do 15.3.2015.

silvadee

**Ustvarjamo
zunanje
bivalne
prostore**

KDPROJEKT
prostorske vizije

Palmejeva ulica 8
1000 Ljubljana

tel.: +386 1 365 30 62
fax.: +368 1 365 30 63
www.kdprojekt.si
info@kdprojekt.si

WATERSTAGE™

Toplotne črpalke High power-zrak voda

koaksialni izmenjevalnik v 16 l zalogovniku
vrhunski krmilnik Siemens
učeča vremenska regulacija
krmiljenje plinskega/oljnega kotla
krmiljenje dveh direktnih in enega mešalnega kroga
60°C ogrevalna voda pri -20°C zunanje temp.

Vabimo vas
na ogled in posvet
Sejem DOM - Hala B
od 10. do 15. Marca
2015
Gospodarsko razstavišče
Ljubljana

Možno upravljanje preko interneta.

3 fazni el. priključek.
Delovanje do -25°C zunanje
temperature brez el. grelcev.
Primerna tudi za radiatorsko
ogrevanje.

FUJITSU

Zamenjajte vašo staro oljno peč s sodobno toplotno črpalko WATERSTAGE in prihranite pri ogrevanju do 70%.

TELEFON: +386 (0)1 438 39 15
FAX: +386 (0)1 433 72 38
DINES@DINES.SI
WWW.DINES.SI

DINES

TRGOVINA, STORITVE IN ZASTOPANJE D.O.O.
CESTA NA BRDO 85, 1000 LJUBLJANA

ČIPKASTI ZASTOR

Slovenska oblikovalka Manca Ahlin je za newyorško restavracijo naredila veličastno instalacijo iz čipke

Piše: Petra Tihole

Vnewyorškem predelu Chelsea so pred časom odprli restavracijo, v katero je umeščen veličasten čipkast zastor. Ogromna 120-kilogramaska čipka je nastala pod prsti slovenske arhitektke in oblikovalke Mance Ahlin, ki zadnja štiri leta neprekinjeno živi in dela onstran Atlantika.

Ahlinova, ki je čipko namesto iz nežne svilene niti spletla iz močne mornarske vrvi, priznava, da se je ogromnega dela, na katerem se komaj opazno izrisujejo stilizirane olive in grozdje, lotila nekoliko naivno. Ne vedoč, da bo dober mesec preživela na tleh. Toliko je namreč potrebovala, da je končala velikanško instalacijo iz vrvi, svojo različico izdelka tradicionalne ročne obrti. Zdaj več kot deset metrov in pol dolg in tri metre širok zastor z rastlinskim motivom ločuje jedilnico sredozemske restavracije Stix od njenega bara, na strop pa je pritrjen s kar 150 jeklenimi nosilci.

Pri tako obsežnem projektu, pri katerem je uporabila kar 1200 metrov vrvi,

seveda ni mogla uporabljati »klekljev«, lesenih paličic, s katerimi se navadno prepletajo niti pri ustvarjanju čipk. Zato je vrvi iz kono-plje namotala v štreno, nato pa jih vozljala in vpletala ter pri tem upoštevala povsem ista pravila kot pri klekljanju tradicionalne slovenske čipke. Le da je namesto bucik uporabljala žeblje in kladivo.

Čipk tako obsežnih dimenzij ni veliko, njo pa je že dolgo mikal tak podvig, pri katerem se je za največji izziv izkazala ravno uporaba debele vrvi. A to je ni odvrnilo, da se česa takšnega ne bi lotila še kdaj. Prav zdaj končuje še eno čipko za interjer, prav tako za eno iz verige restavracij Stix, ta stoji v newyorški Astorii, le da se je dela zdaj lotila z nekoliko tanjšo temno modro vrvjo. Za navdih ji je bila boraga, modra sredozemska roža, ki se uporablja tudi kot začimba. Štiri krat širi metre veliko čipko bo tokrat razprostrla po stropu.

Ahlinova sicer dela za majhen arhitekturni biro Archipelagos, in prav ta je

poskrbel za celovito prenov omenjenih lokalov, pod svojo blagovno znamko Mantzalin pa ves čas trmasto snuje in razvija različne izdelke, vse od nakita do luči ... Prav vsi njeni izdelki izhajajo iz tradicionalne slovenske čipke, s katero 37-letnica ves čas eksperimentira, in to predvsem z velikostjo in rabo različnih materialov. Vse skupaj pa kombinira tudi s 3D-oblikovanjem.

Ker prihaja iz Žirov, ne preseneča, da jo čipke spremljajo že vse življenje. Odraščala je ob njih in obiskovala tudi čipkarsko šolo. Morda jo prav zato tako zelo zanima preplet tradicije in sodobnega. Izjemno pomembno se ji zdi ohraniti integriteto prave ročno izdelane čipke in jo vplesti v sodobno oblikovanje. Še toliko bolj, ker opaža, da precejšen del digitalnega oblikovanja, ki se je v zadnjem času usmerilo v parametrično projektiranje, 3D-tisk in lasersko rezanje materialov, veliko uporablja motiv čipke, a pogosto zelo naivno in površinsko. x

montažne hiše
JAVUŠNIK
mislozales-vedno!

Celotna lastna proizvodnja
lesa od hloda do hiše!

www.javusnik.si

www.hise-montazne.si

Hiše iz slovenskega lesa!

V podjetju Javušnik vam nudimo **montažne hiše** in **brunarice** iz slovenskega lesa. V naši pestri ponudbi sodobnih arhitekturnih rešitev vam ponujamo širok spekter montažnih hiš.

S skrbnim premislekom se prilagajamo vašim individualnim zahtevam, iščemo skladnost z okoljem in negujemo tesen odnos do sodobnih energetsko varčnih rešitev.

z vami že
20 let

Javušnik d.o.o.,
Sv. Vid 24, 2367 Vuzenica

T: 02 876 44 89

E: info@javusnik.si

DVOREC JELEN
RAZKOŠJE V OBJEMU TRADICIJE

www.dvorec-jelen.si

Izkoristite pomladanski popust!

Izberite si novo stanovanje v centru Kranja in si zagotovite **8 ali 16-odstotni popust**. Dvorec Jelen združuje šarm staromestne lokacije in udobje sodobne gradnje.

Akcija traja do 30.4.2015

T.: 031 660 055, E: info@dvorec-jelen.si
Objekt spada v energetske razred C (št. izkaznice: 2014-116-121-3468)

do **16%**
popust
na izbrana
stanovanja.